

Redegørelse

VALGDELTAGELSEN BLANDT DANSKE UNGE

Af: Yosef Bhatti, ph.d. og Kasper Møller Hansen, professor
Københavns Universitet

Uddrag fra:

Demokrati for fremtiden – Valgretskommissionens betænkning om unges demokratiske engagement

Valgretskommissionen

c/o DUF – Dansk Ungdoms Fællesråd • Scherfigsvej 5 • 2100 København Ø

duf@duf.dk • www.valgretskommissionen.dk

ISBN: 978-87-87486-10-1

December 2011

Forord

Denne rapport¹ er udarbejdet til Valgretscommissionen. Hovedparten af resultaterne i denne rapport stammer fra et større projekt om valgdeltagelsen ved kommunalvalget 2009 finansieret af Indenrigsministeriet og Integrationsministeriet. Hovedresultaterne fra projektet er beskrevet i rapporten ”Valgdeltagelsen ved kommunalvalget 17. november 2009 - beskrivende analyser af valgdeltagelsen baseret på registerdata”, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet (Bhatti & Hansen 2010c). De fleste af analyserne i rapporten baserer sig på et unikt datasæt, hvor 44 kommuner – på Indenrigs- og Integrationsministeriets foranledning – har indtastet deres valglister, således at valgdeltagelsen kan undersøges på individuelt niveau. I alt baserer undersøgelsen sig på den faktiske valgdeltagelse for mere end halvdelen af alle stemmeberettigede eller mere end 2,3 mio. vælgere. Datamaterialets størrelse betyder, at det giver en enestående mulighed for at undersøge valgdeltagelsen blandt grupper, der ofte er for små i surveyundersøgelser, som fx de unge vælgere. Samtidig undgår man overrapportering af valgdeltagelsen, som er et velkendt fænomen i surveybaserede undersøgelser (Bernstein et al. 2001).

En høj valgdeltagelse er afgørende for et levende demokrati. De unge er i denne sammenhæng særlig vigtige, idet de unge år er formative for vores politiske deltagelse gennem hele livet. Det er derfor vores håb, at rapporten vil igangsætte debat om, hvad der kan gøres for at fastholde og øge valgdeltagelsen blandt vores yngste medborgere.

Oktober 2010

Yosef Bhatti og Kasper Møller Hansen

¹ Arbejdsrapport 2010/05, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet

Valgdeltagelsen blandt danske unge

Indledning

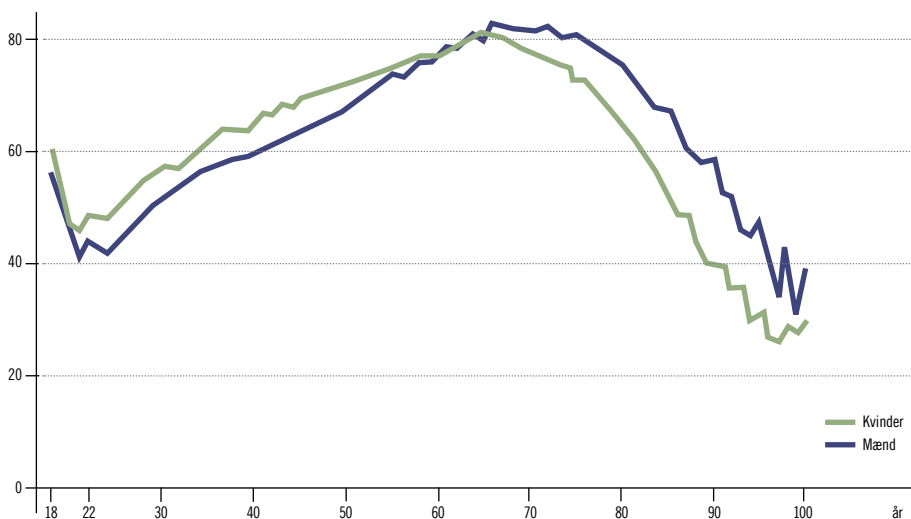
Valg er i repræsentative demokratier den centrale måde, hvorpå borgerne får indflydelse i det politiske system. Når vi stemmer, opnår vi indflydelse på, hvem der i den efterfølgende periode skal regere på vores vegne, og samtidig giver vi ved vores stemme vores accept af demokratiets funktionsmåde. Høj valgdeltagelse bliver således opfattet som et sundhedstegn i et demokrati, fordi det viser, at vælgerne støtter op om det repræsentative demokrati (Blondel et al. 1998; Elklit et al. 2005).

Samtidig med at det er afgørende, at vælgerne som helhed deltager, er det vigtigt, at ingen grupper er markant dårligere repræsenteret ved stemmeurnerne end andre. Sker det, kan det dels være et symptom på gruppens manglende entusiasme omkring det repræsentative demokrati, og dels kan det føre til, at gruppens interesser overses i den politiske beslutningsproces. Det kan i sidste instans føre til en negativ spiral, hvor manglende deltagelse i udgangspunktet skaber manglende repræsentation, hvilket igen afføder afmagt og derfor lavere deltagelse.

En gruppe, der har været i særligt fokus i valgforskningen, er de unge. Dels har ikke alle unge valgt. Dels har de unge, der har valgt, en markant lavere valgdeltagelse end ældre medborgere. Det er bekymrende, fordi forskningen viser, at det at stemme i høj grad er et spørgsmål om vane (Campbell et al. 1960; Denny & Doyle 2009; Franklin 2004; Gerber et al. 2003). Stemmer man ikke som ung, er der stor risiko for, at man heller ikke ønsker at stemme senere i livet. Flere forskere har således peget på, at en lavere valgdeltagelse blandt nutidens unge vil betyde, at vi vil se markante fald i valgdeltagelsen, når unge generationer afløser de ældre i vælgerkorpset. Mister man først de unge, risikerer man at miste en hel generation af vælgere, idet normen om at stemme er svær at etablere senere i livet. Det er derfor afgørende, at vi som samfund overvejer, hvad man kan gøre for at mobilisere de unge (Andolina et al. 2005; Franklin 2004; Highton & Wolfinger 2001; Meredith 2009; Plutzer 2002).

I denne rapport vil vi først se på, hvor meget de unge rent faktisk stemmer, og hvordan valgdeltagelsen har udviklet sig over tid. Dernæst vil vi redegøre for, hvilke faktorer der afgør, om unge mennesker bliver motiveret til at stemme. Sluttelig ser vi på, hvad man kunne gøre for at øge unges valgdeltagelse – dels de generelle tiltag og dels konsekvenserne af en sænkning af valgets alderen til 16 år, som har været debatteret på det seneste.

Figur 1 Valgdeltagelsen fordelt på køn og alder (kommunalvalget 2009)

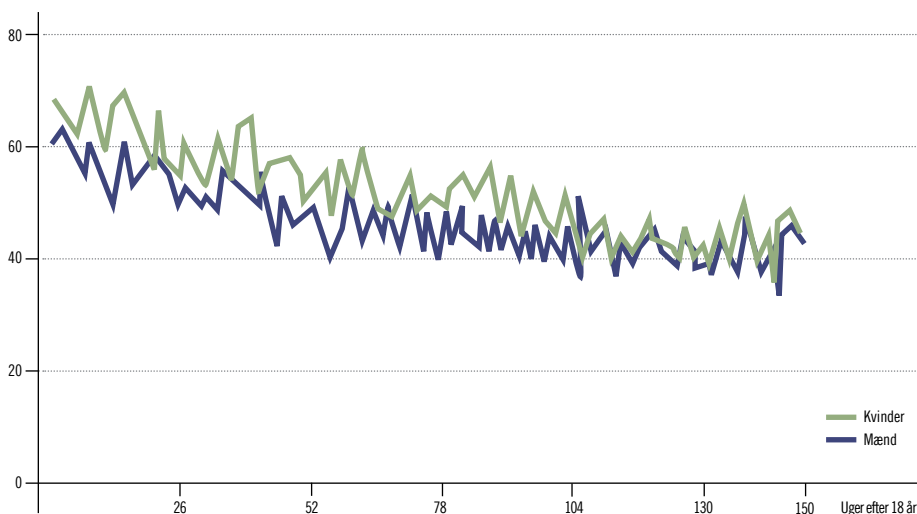

Hvor meget stemmer de unge?

Både i dansk og i international sammenhæng er det veldokumenteret, at unge stemmer mindre end de midaldrende (Elklit et al. 2000; 2005; Fieldhouse et al. 2007; Wass 2007; Wolfinger & Rosenstone 1980). Figur 1 viser valgdeltagelsen for mænd og kvinder fordelt på alder ved kommunalvalget i 2009.

Som det fremgår, er de unges valgdeltagelse med 40-60 pct. markant lavere end de ældres medborgeres (over 80 pct.). Lignende forskelle kan findes for valg til Europa-Parlamentet, hvor kun omkring 1/3 af de unge sædvanligvis stemmer (Bhatti & Hansen 2009). Opmærksomheden omkring folketingsvalg er så stærk, at den trækker stort set alle grupper til stemmeurnerne, hvorfor forskellen mellem de unge og de midaldrende kun er omkring 10 procentpoint (Elklit et al. 2005; Bhatti & Hansen 2010c).

Figur 1 viser også, at kvindernes valgdeltagelse i de unge år ligger over mænds, mens mændene har højere valgdeltagelse i de ældre årgange. Når kvinderne stemmer mere i de unge år, skyldes det blandt andet, at kvinderne gennemsnitligt etablerer sig - fx bliver gift og får børn - tidligere end mænd, og at unge kvinder i dag er højere uddannede end mænd. Endelig kan følelsen af pligt over for demokratiet ganske simpelt være større hos unge kvinder end unge mænd. I de ældre år er hovedårsagen til, at kvinder stemmer mindre end mænd, at kvinder typisk er yngre end deres ægtefælle, og samtidigt har mændene en lavere middellevetid end kvinder. Derfor lever kvinderne i gennemsnit længere uden en partner end mændene, og flere studier har netop vist, at det at være "to" øger sandsynligheden for at stemme (Bhatti & Hansen 2010a; Bhatti & Hansen 2010b; Elklit et al. 2005; Elklit & Togeby 2009).

Figur 2 Valgdeltagelsen fordelt på køn og alder i uger (kommunalvalget 2009)

Figur 1 indeholder også en stor overraskelse, som er særlig relevant, når man fokuserer på valgdeltagelsen blandt de unge. Selvom der generelt er en positiv sammenhæng mellem alder og det at stemme, så stemmer de unge, som netop er fyldt 18 år, væsentligt mere sammenlignet med andre unge. De yngste har således en valgdeltagelse på hele 65 pct. Dernæst falder valgdeltagelsen drastisk, og først omkring de 35 år når vælgerne i gennemsnit samme valgdeltagelse som de yngste vælgere, der netop fyldte 18 år i året forud for kommunalvalget den 17. november 2009. Virkeligheden er således mere nuanceret end ofte fremstillet (som fx i Wolfinger & Rosenstone 1980) – der er rent faktisk nogle aldersgrupper, hvor de unge stemmer næsten lige så meget som de midaldrende.

Det overraskende mønster bliver endnu tydeligere, når man i figur 2 viser de 18-21-årige opdelt på, hvor mange uger ældre end 18 år, de var på valgdagen. Jo tættere på valgdagen den unge fylder 18 år, desto højere er hendes valgdeltagelse i gennemsnit.

I gennemsnit har de unge, som fylder 18 år i ugen op til valgdagen, en valgdeltagelse på næsten 65 pct., mens de, som fylder 19 år i ugen op til valgdagen, har en valgdeltagelse på omkring 50 pct., altså hele 15 procentpoint lavere. I gennemsnit falder valgdeltagelsen med lidt mere end et procentpoint pr. måned, fra man fylder 18 år før valgdatoen i løbet af det 18. leveår. Den nedadgående tendens fortsætter for de 19-årige (omend i noget mere moderat tempo) og flader først herefter ud inden den velkendte stigning indtil midt-60'erne.

Figur 2 er vigtig, fordi den viser, at de 18-årige nok stemmer mindre end gennemsnittet, men at de stemmer betydeligt mere end ældre unge. Hovedforklaringen er, at de 18-årige er i en mere stabil periode af deres liv end fx de 22-årige, som ofte er flyttet hjem-

mefra og har oplevet et stort opbrud i deres netværk i forbindelse med afslutning af deres uddannelse mv. Når de unge bor hjemme, bliver de i højere grad påvirket af deres forældres høje deltagelse, mens unge, der er flyttet hjemmefra, hovedsageligt bliver påvirket af andre unge, der ikke stemmer så hyppigt. Endelig kan der være en særlig entusiasme omkring det at få lov til at stemme tæt på ens 18-års fødselsdag, hvor valget er en af de første muligheder for at udøve sin nyvundne myndighed.

Udviklingen i valgdeltagelse fra 1997 til 2009 fordelt på aldersgrupper

Ovenfor så vi, at de unge gennemsnitligt stemte mindre end de øvrige stemmeberettigede. Men hvordan har udviklingen været over tid? Tabel 1 beskriver udviklingen for de unge sammenlignet med de øvrige borgere. Der findes kun data over tid for kommunalvalgene i Aarhus og København. Derfor fokuseres der nedenfor på disse byer (Elklit et al. 2000; Elklit et al. 2005).

Tabel 1 Valgdeltagelsen på aldersgrupper fra 1997 til 2009 i København og Aarhus

	1997		2001		2009		Diff. 97-09
	Pct.	N	Pct.	N	Pct.	N	
18 år	60,2	6.446			53,0	7.093	-7,2
19-21 år	54,0	32.509	77,2	192.778	46,0	37.844	-8,0
22-29 år	55,7	153.177			50,0	144.993	-5,7
30- år	65,6	436.527	80,1	446.589	61,2	449.348	-4,4
Total	62,5	628.659	79,2	639.367	57,5	639.278	-4,8

Note: Den høje kommunale valgdeltagelse ved 2001-valget skyldes det kombinerede folketingsvalg og kommunalvalg. Valgdeltagelsen i 2001 dækker gruppen 18 til 29 år.

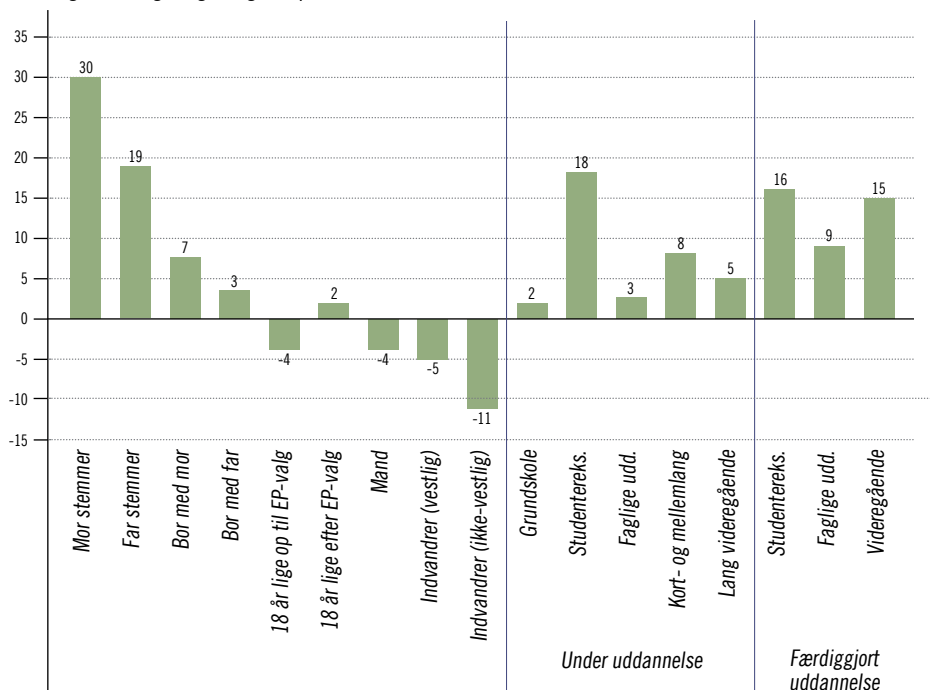
Som det fremgår af tabel 1, er valgdeltagelsen over de sidste 12 år faldet med 4,8 procentpoint for befolkningen generelt ved kommunalvalg. Nedgangen i deltagelsen er dog særligt kraftig for de unge. Blandt de to yngste vælgergrupper er faldet på næsten 8 procentpoint (tallene fra 2001 er ikke direkte sammenlignelige med de øvrige år grundet det samtidige folketingsvalg, men de viser, hvorledes folketingsvalg udligner nogle af forskellene mellem grupperne). Da vi her sammenligner ens aldersgrupper over tid, implicerer det altså, at den nuværende generation af unge er mindre mobiliseret end de unge for blot 12 år siden – også relativt til udviklingen i deltagelsen for befolkningen generelt. Det aktualiserer yderligere spørgsmålet omkring de unges valgdeltagelse.

Hvad har betydning for, at unge stemmer? – Deres netværk

Vi har nu set, at unge har en lavere valgdeltagelse end ældre – om end de helt unge er

Figur 3 Effekten af centrale faktorer på 18-21-åriges sandsynlighed for at stemme

Ændring i forudsagt valgdeltagelse (pct.)

Note: Ændringerne i sandsynligheder er beregnet ud fra en binomial logistisk regression. Ændringerne svarer til partielle effekter for de enkelte variable. I modellen er foruden de ovenfor viste variable også kontrolleret for alder, indkomst, kommune- og adresseanciennitet, statsborgerskab, civilstand samt forældrens uddannelsesniveau og indkomst (se Bhatti & Hansen 2010b).

meget aktive. Vi har også set, at de unges valgdeltagelse har udviklet sig negativt over tid. Et oplagt spørgsmål er at se på, hvad der rent faktisk motiverer de unge til henholdsvis at stemme og at blive på sofaen. Ved hjælp af statistiske teknikker kan vi udskille effekten af de enkelte faktorer. Figur 3 giver et overblik. Alle effekterne er den unikke effekt af den givne faktor – dvs. når alle andre relevante faktorer er holdt konstante.

Som det fremgår af figur 3, har det uden sammenligning størst betydning, om forældrene stemmer. Den sociale arv er meget stærk (se også Bhatti & Hansen 2010b; Plutzer 2002; Wolfinger & Wolfinger 2008). Fx har en ung (18-21 år), hvis mor stemte, 30 procentpoint højere valgdeltagelse end en ung, hvis mor undlod at stemme. Hvis faren stemte, har den unge tilsvarende 19 procentpoint højere valgdeltagelse, end hvis faren ikke stemte. Disse effekter er vel at mærke, efter at effekten af forældrens karakteristika som deres uddannelsesniveau og indkomst er fjernet. Der er altså en særdeles stor effekt af, om ens forældre stemmer. Der er også en positiv effekt på omkring 10 procentpoint

ved at bo med begge sine forældre. Det skyldes, at når man bor hjemme, er man påvirket af forældrenes gennemsnitligt høje valgdeltagelse, mens man, når man bor ude, i højere grad er påvirket af jævnaldrende kammerater, der typisk stemmer betydeligt sjældnere. Det skyldes basalt set, at det at gå til valg ikke kun er en individuel handling, men også handler om den sociale påvirkning, man bliver udsat for af sine forældre og i sin husstand (Christakis & Fowler 2009).

Et højt uddannelsesniveau såvel som det at være i gang med en uddannelse har også en betydelig effekt. Det skyldes sandsynligvis, at det at være i uddannelse giver adgang til et stærkt socialt netværk, hvilket er afgørende for tilbøjeligheden til at stemme, ligesom det giver samfundsmæssig viden, som igen virker motiverende for at stemme. Ligeledes vil de mest politisk interesserede være mere tilbøjelige til at uddanne sig. Mænd har lavere deltagelse end kvinder – selv når man tager højde for alle øvrige variable. Der er altså noget, der tyder på, at hvor det før 1970'erne var kvinderne, der fik den svageste politiske socialisering, er det i dag mændene, der sakker bagud.

Analysen viser også, at de unge vælgere, som netop havde mulighed for at stemme til EP-valget, idet de fyldte 18 år i de fire uger op til valget til Europa-Parlamentet den 7. juni 2009, stemmer 4 procentpoint mindre end andre unge. De unge, som fyldte 18 år i de fire uger lige efter EP-valget, stemte 2 procentpoint mere end andre unge. Det viser, at der er en ekstra entusiasme omkring at stemme for første gang. Således vil den unge, der lige akkurat ikke kunne stemme ved EP-valget blive endnu mere opmærksom på det efterfølgende valg (Meredith 2009; Franklin & Hobolt 2010).

En særlig mobiliseringsudfordring er de unge med en anden etnisk baggrund end dansk. Ikke-vestlige nydanske unge stemmer 11 procentpoint mindre end etniske danskere, selv når man tager højde for deres forældres lave deltagelse. Det implicerer, at nydanskere i endnu mindre grad end ressourcetsvage danskere formår at overvinde deres sociale arv. Faktisk stemmer unge efterkommere ikke væsentligt mere end deres forældre, selv når man tager højde for deres unge alder, på trods af at denne gruppe i modsætning til indvandrere typisk er opvokset i Danmark og har gået i det danske uddannelsessystem (Bhatti & Hansen 2010a). Det viser igen, at den sociale arv i politisk deltagelse ikke bliver brudt.

Vi ser altså samlet set, at social arv og uddannelse er de vigtigste faktorer, der forklarer forskelle i valgdeltagelsen på tværs af grupper. Ønsker man derfor at øge gruppens valgdeltagelse, må man derfor søge at finde tiltag, der kan bryde den sociale arv og motivere til yderligere uddannelse. Desuden viser analyser, at netop ens netværk synes at have betydning for ens valgdeltagelse, idet man stemmer mere, hvis ens omgivelser og netværk gør (Nickerson 2008). Man kan derfor med fordel se valg handlingen som en social handling frem for en individuel handling og målrette eventuelle deltagelsesfremmende tiltag mod familien, skoleklassen, husstanden mv. frem for udelukkende at søge at påvirke det enkelte individ.

Tiltag til at øge valgdeltagelsen

Et centralt spørgsmål er, hvad man kan gøre for at øge de unges politiske deltagelse. Det mest oplagte sted at sætte ind er i skolerne og på ungdomsuddannelserne. Som påvist i denne og tidligere rapporter har vi i Danmark p.t. særdeles svært ved at bryde den sociale arv i valgdeltagelsen, og folkeskolen er det mest oplagte sted, hvor man kan motivere unge, der ikke har den nødvendige opbakning hjemmefra. Det er også et af folkeskolens væsentligste formål – jf. formålsparagraffen, der sætter evnen til at forberede eleverne til deltagelse i folkestyret centralt. At tage fat i de unge i uddannelsessystemet har også den fordel, at man kan skabe en kollektiv norm om det at deltage, hvilket er afgørende, idet vi som nævnt ved, at valg i høj grad er en social handling. Skolerne og ungdomsuddannelserne mv. gør allerede en stor indsats for at motivere de unge, men der er noget, der tyder på, at det bør være et endnu kraftigere hovedfokus i fremtiden.

Et andet muligt tiltag er, at man i lighed med mange andre vestlige lande kan finansiere partipolitisk uafhængige organisationer med det specifikke formål at skabe begejstring omkring den demokratiske proces hos de unge, nydanskere og andre grupper, der tenderer til at blive hjemme på sofaen. Disse organisationer holder typisk oplæg på skoler og gennem frivillige møder de udsatte unge borgere i deres nærmiljø – fx hvor de bor eller i fritidsklubber.

Et tredje – delvist relateret – tiltag, der i en international kontekst har vist sig virkningsfuldt, er de såkaldte ”get out the vote”-tiltag, hvor kampagnemedarbejdere fra fx ungdomsorganisationer eller andre partipolitisk uafhængige organisationer direkte kontakter den unge vælger for at opfordre hende til at stemme op til et valg. De amerikanske erfaringer tyder på, at man kan øge valgdeltagelsen betydeligt ved disse tiltag, og at dør til dør-kampagner (sekundært telefonkampagner), hvor der er en personlig kontakt mellem kampagnemedarbejderen og den unge, er de mest effektive (Green & Gerber 2008). Selvom sådanne tiltag umiddelbart kan virke kortsigtede, har deres effekt vist sig ganske stor, eftersom det at stemme i høj grad er et spørgsmål om vane, således at man ved at opfordre folk til at stemme ved ét valg faktisk kan opnå en betydelig effekt adskillige valg frem. Desuden har dør til dør-kampagnerne vist sig at have den sideeffekt, at mobiliseringen spredt sig som ringe i vandet ved, at den person, der er blevet kontaktet, øger de andre individers i husstandens sandsynlighed for at stemme (Nickerson 2008). Partiernes øgede fokus på dør til dør-kampagner kan også bidrage til at øge deltagelsen, da en sideeffekt af den partipolitiske mobilisering kan være en generel mobilisering. Der mangler dog stadig et sikkert forskningsmæssigt belæg for at vurdere effekten af kampagner i Danmark.

En yderligere relevant aktør er partierne. Den forskningsmæssige evidens tyder på, at partierne generelt opstiller unge i mindst det omfang, vælgerne efterspørger dem (Bhatti & Hansen 2010d). Der kan dog for partierne være et betydeligt rationale i at fokusere yderligere på de unge på vælgerniveau. Dels fordi de unge stemmer mindre end de ældre,

og der således er flere at mobilisere. Dels fordi de unge simpelthen vil være længere i vælgerkorpset, hvorfor effekten af at overbevise dem er stor. En måde at øge fokus på unge kandidater på er at tillade, at kandidatens alder kan påføres stemmeseddelen på samme måde, som man ved kommunalvalget kan påføre geografisk tilknytning.

Endelig er et muligt tiltag at gøre det lettere at stemme. Dette tiltag har den fordel, at det også vil have en positiv effekt på andre grupper. En mulighed særligt rettet mod de unge er fx at gøre det muligt at stemme på ungdomsuddannelserne i skoletiden (det vil dog især være relevant, såfremt valgretsaldern sættes ned), hvilket kan være med til at skabe en kollektiv ånd om det at stemme. Det kan være med til at etablere vanen om at stemme tidligt.

Særligt om 16-års valgret

Et tiltag, der har været nævnt på det seneste, er en sænkelse af valgretsaldern til 16 år. I dag er 18-års valgret normen i stort set hele den demokratiske verden. Mange andre europæiske lande har imidlertid debatteret en ændring, som foreløbig har resulteret i blandt andet en sænkelse af valgretsaldern til 16 år i Østrig, ved tyske delstatsvalg, ved enkelte schweiziske lokalvalg samt en forsøgsordning i udvalgte norske kommuner ved kommunalvalget i 2011. I USA og Canada er en generel sænkelse af valgretsaldern mindre på dagsordenen, om end emnet bliver debatteret i enkelte delstater. I England blev en sænkelse af valgretsaldern afvist i parlamentet i 1999, men tanken støttes i dag af de fleste store partier, da man håber, at det kan imødegå den faldende valgdeltagelse og engagere de unge. En sænkelse til 16 år er allerede sket i de små territorier Isle of Man, Jersey og Guernsey. I Brasilien blev valgretsaldern sænket til 16 i 1980'erne, mens 17-årige kan stemme til lokalvalg i Israel (Electoral Commission 2004:13; Wagner et al 2010).

Hvad ville der ske med deltagelsen, hvis valgretsaldern blev sat ned? Der er ingen tvivl om, at den samlede stemmeprocent på kort sigt ville falde, ligesom den gjorde i de fleste europæiske lande, da man nedsatte valgretsaldern til 18 år (Franklin 2004). Unge stemmer ganske enkelt mindre end de midaldrende og den gennemsnitlige vælger generelt. Man skal dog ikke overdrive denne udvikling, eftersom figur 1 og 2 netop viste, at valgdeltagelsen for de helt unge er højere end for de lidt ældre unge. De 16-17-årige befinder sig netop på et tidspunkt i deres liv, hvor de oftest går på en ungdomsuddannelse og bor hjemme, hvorfor de påvirkes af faktorer, der virker positivt på valgdeltagelsen. Erfaringerne fra Østrig viser, at de 16-17-årige stemmer i samme omfang som andre unge. Tallene fra Østrig bygger dog på små surveys, hvor usikkerheden er stor, og hvor valgdeltagelsen overrapporteres med ca. 10 procentpoint, som det er normalt i surveys. Desuden synes "kvaliteten" af de unges stemme – forstået som evnen til at sammenkoble det relevante parti med ens politiske overbevisning – at være stort set identisk med de ældres (Kozeluh 2009; Wagner et al. 2010). Erfaringerne fra lokalvalg i Tyskland tyder på, at de 16-17-årige faktisk stemmer mere end de 18-24-årige (Electoral Commission 2004:15-16). At

de unge stemmer på samme niveau eller endda mere end andre unge, stemmer godt overens med de danske analyser af valgdeltagelse ved kommunevalget i 2009, fordi netop de variable, som er specielt effektfulde for de 18-21-årige vælgere, står stærkt for de 16-17-årige. Det kan dog samtidig ikke udelukkes, at en del af baggrunden for de østrigske og tyske erfaringer er, at der har været ekstraordinært stor opmærksomhed på de helt unge omkring valgene, da det er første gang, gruppen har haft valgret. Omvendt skal man også være meget forsigtig med at bruge resultaterne fra prøvevalgene i Danmark som en indikator for de unges deltagelse. Ved valgene var der intet på spil, og derfor ville det have været særdeles overraskende, hvis ikke deltagelsen havde været lav.

På længere sigt kan nedsættelse af valgretsaldere til 16 år måske virke befordrende for den generelle deltagelse, da det er velkendt, at de første valg er vanedannende på deltagelsen. På den måde kan man sige, at 18-21 år er et uheldigt tidspunkt at møde sit første valg på, idet man ofte vil være flyttet hjemmefra og befinde sig i et opbrud i ens liv. Det er netop grunden til, at flere internationale forskere gennem de seneste år har argumenteret for enten en øgning eller sænkning af valgretsaldere (fx Franklin 2004). 16-19-årige vil typisk bo hjemme og gå på en ungdomsuddannelse, således at både forældre og samfund har mulighed for påvirke dem til deltagelse.

Et spørgsmål, der hyppigt kommer op i forbindelse med en sænkelse af valgretsaldere, er den politiske viden. Flere undersøgelser viser, at de 18-19-årige unges faktuelle politiske viden er mindre end den gennemsnitlige vælgers (Hansen 2007; Hansen 2009). I dansk sammenhæng findes dog ingen undersøgelser, der direkte sammenligner 16-17-årige med 18-årige, da spørgsmålet kompliceres betydeligt af, at den førstnævnte gruppe ikke har valgret, og da det at have valgret givetvis vil være med til at øge gruppens politiske viden og opmærksomhed betragteligt. En sænkelse af valgretsaldere vil således sandsynligvis sænke vælgerkorpsets gennemsnitlige vidensniveau marginalt, mens det gennemsnitlige vidensniveau i befolkningen generelt sandsynligvis vil øges marginalt, fordi de 16-17-årige vil blive mere politisk bevidste.

Konklusion

I denne rapport har vi vist, at de unge stemmer mindre end gennemsnittet, men at de 18-årige faktisk stemmer betydeligt mere end de lidt ældre unge, fordi de befinder sig i en stabil periode af deres liv, hvor de er påvirkede af deres forældres høje deltagelse. Rapporten har også vist, at deltagelsen for de unge er faldet over tid, hvilket er bekymrende, da vi risikerer at miste vælgere gennem et helt livsforløb. Valgdeltagelsen blandt de unge har vist sig i høj grad at være påvirket af social arv, således at forældrenes deltagelse eller manglende deltagelse er afgørende for børnenes engagement i det repræsentative demokrati. Ønsker man at øge deltagelsen blandt de unge, må man derfor særligt se på, hvad man kan gøre for at mobilisere dem, der ikke har en naturlig motivation hjemmefra. Et af de mest oplagte steder at tage fat er i den forbindelse skolerne, hvor man har mulighed for at motivere unge fra alle samfundslag. Et andet muligt initiativ er som i udlandet at støtte partipolitisk uafhængige organisationer, der specifikt søger at mobilisere unge – generelt og i særdeleshed i forbindelse med valgkampe.

Der har i Danmark gennem den seneste tid været særlig debat omkring de 16-17-åriges valgdeltagelse. Dette er en debat, man kan genfinde over det meste af Europa, og som foreløbig har medført sænkelse af valgretsalderen i Østrig og i en lang række lokalvalg. Generelt er erfaringen, at de 16-17-årige nok har lavere deltagelse end befolkningen som helhed, men at den om noget er en smule højere end de 18-åriges. De yngste vælgere har i dag et lavere vidensniveau end befolkningen generelt, men der mangler forskningsmæssige undersøgelser af de 16-17-åriges politiske vidensniveau sammenlignet med den gruppe af unge, som netop har valgret. Det er forventningen, at de 16-17-åriges vidensniveau vil øges, såfremt gruppen får valgret.

Litteratur

Andolina, M., Jenkins, K., Zukin, C. & Keeter, S. (2003) Habits from Home, Lessons from School: Influences on Youth Civic Engagement, *PS: Political Science and Politics* 36(2): 275-280.

Bernstein, R., Chadha, A. & Montjoy, R. (2001) Overreporting voting – why it happens and why it matters, *Public Opinion Quarterly* 65(1): 22-44.

Bhatti, Y. & Hansen, K.M. (2009): *Valg til Europa-Parlamentet*, arbejdspapir 2009/02, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.

Bhatti, Y. & Hansen, K.M. (2010a) *Leaving the nest and the social act of voting – revisiting the relationship between age and turnout among first-time voters*, paper præsenteret 1. oktober 2010 ved Pennsylvania State University.

Bhatti, Y. & Hansen, K.M. (2010b) *The Process of Retiring from the Civic Duty of Voting. Analyzing Turnout among Elderly Voters*, paper præsenteret 1. oktober 2010 ved Pennsylvania State University.

Bhatti, Y. & Hansen, K.M. (2010c) Valgdeltagelsen ved kommunalvalget 17. november 2009. Beskrivende analyser af valgdeltagelsen baseret på registerdata, arbejdspapir 2010/03, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.

Bhatti, Y. & Hansen, K.M. (2010d) Nydanskernes repræsentation i kommunalbestyrelserne. Kapitel 5 i Elklit, J. & Kjær, K. (red.) KV09 – Kommunalvalg i Strukturreformens skygge? Odense: Syddansk Universitetsforlag. Under review.

Blondel, J.; Sinnott, R. & Svensson, P. (1998) *People and Parliament in the European Union*, Clarendon Press: Oxford.

Campbell, A., Converse, P., Miller, W. & Stokes, D. (1960) *The American Voter*, New York: Wiley.

Christakis, N.A. & Fowler, J.H. (2009) *Connected. The Surprising Power of Our Social Networks and How They Shape Our Lives*. New York: Little, Brown and Company.

Denny, K. & Doyle, O. (2009): “Does Voting History Matter? Analysing Persistence in Turnout”, *American Journal of Political Science*, 53(1): 17-35.

Electoral Commission (2004) *Age of Electoral Majority: Report and Recommendations*, findes på:

www.electoralcommission.org.uk/__data/assets/pdf_file/0011/63749/Age-of-electoral-majority.pdf.

- Elklit, J., Møller, B., Svensson, P. & Togeby, L. (2000) *Hvem stemmer – og hvem stemmer ikke?* En analyse af valgdeltagelsen i København og Århus ved kommunal-bestyrelsesvalgene i 1997, Århus: Magtudredningen.
- Elklit, J., Møller, B., Svensson, P. & Togeby, L. (2005) *Gensyn med sofa vælgerne*. Valgdeltagelse i Danmark, Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Elklit, J. & Togeby, L. (2009) "Where Turnout Holds Firm: The Scandinavian Exceptions", pp. 83-105 in DeBardeleben, J., Pammett, J.H. (ed.), *Activating the Citizen: Dilemmas of Citizen Participation in Europe and Canada*, New York: Macmillan.
- Fieldhouse, E., Tranmer, M. & Russell, A. (2007) Something about young people or something about elections? Electoral participation of young people in Europe: Evidence from a multilevel analysis of the European Social Survey, *European Journal of Political Research* 46(6): 797-822.
- Franklin, M. & Hobolt, S. (2010) Too Much Democracy? How Elections to the European Parliament Depress Turnout, unpublished working paper.
- Franklin, M. (2004) *Voter Turnout and the Dynamics of Electoral Competition in Established Democracies Since 1945*, New York: Cambridge University Press.
- Gerber, A.S.; Green, D.P. & Shachar, R. (2003) Voting May Be Habit Forming: Evidence from a Randomized Field Experiment, *American Political Science Review* 47(3): 540-550.
- Green, D.P. & Gerber, A.S. (2008) *Get Out the Vote*, The Brookings Institution: Washington D.C.
- Hansen, K.M. (2007) "De oplyste danskere: Hvad ved danskerne om politik og gør det en forskel?" pp. 257-273 i Goul Andersen, J., Andersen, J., Borre, O., Hansen, K.M. & Nielsen, H.J. (red.): *Det nye politiske landskab. Folketingsvalget 2005 i perspektiv*, Aarhus: Academica.
- Hansen, K.M. (2009) Changing Patterns of Information Effects on Party Choice in a Multiparty System, *International Journal of Public Opinion Research*, 21(4): 525-546.
- Highton, B. & Wolfinger, W.E. (2001) The first seven years of the political life cycle, *American Journal of Political Science* 45(1): 202-209.
- Kozeluh, U. (2009) Post election study – voting with 16 – main results for the national election in Austria. SORA Institute for Social Research and Consulting. Findes på: www.sora.at/fileadmin/downloads/wahlen/2009_wahlen-mit-16_summary-english.pdf.

Meredith, M. (2009) Persistence in Political Participation, *Quarterly Journal of Political Science* 4(3): 187-209.

Nickerson, D.W. (2008) Is voting contagious? Evidence from two field experiments, *American Political Science Review* 102(1): 49-57.

Plutzer, E. (2002) Becoming a habitual voter: Inertia, resources, and growth in young adulthood, *American Political Science Review* 96(1): 41-56.

Wagner, M., Johann, D. & Kritzinger, S. (2010) Voting at 16: Turnout and the Quality of Vote Choice. Artikel under review. University of Vienna, Department of Methods in the Social Sciences.

Wass, H. (2007) The effects of age, generation and period on turnout in Finland 1975-2003, *Electoral Studies* 26(3): 648-659.

Wolfinger, R.E. & Rosenstone, S. J. (1980) *Who Votes?* New Haven: Yale University Press.

Wolfinger, N. & Wolfinger R. (2008) Family structure and turnout, *Social forces* 8(4): 1513-1528.